

ХРАМЪТ "СВ. ЙОАН РИЛСКИ" В С. БАЛВАН – МИНАЛО И НАСТОЯЩЕ

ЕЛЕНА МАЧКОВСКА

В историята на с. Балван храмът "Св. Йоан Рилски" е символ на свободолюбивия и благочестив дух на балванчани към хармония и съвършенство в човешките отношения.

Пътят към храма е свързан с устремената към небето камбанария, с мълчаливото тайнство на иконите, с молитвения пламък на восъчните свещи, с имената на предстоятели, ктитори и дарители, пренесли благоговението към храма през времето, за да ни подтикнат да преоткрием значението на българската духовност и дарителството.

Малко са храмовете в Отечеството ни, които могат да се похвалят с дълга история. Тук, в сърцето на България, недалеч от Велико Търново, се намира прекрасната и запазена сграда на църквата "Св. Йоан Рилски" с красива камбанария, привличаща всичката светлина на слънцето, ремонтирана, реставрирана и предизвикваща всеки да се почувства горд, че е българин, че е балванчанин, че е дал своята лепта за съграждането и запазването ѝ (**Обр. 1**).

Обр. 1. Храмът "Св. Йоан Рилски"

Целта на настоящото съобщение е да хвърли светлина върху историята на съграждането, освещаването, развитието, благоукрасата и днешния ден на 120-годишната църква "Св. Йоан Рилски" в село Балван. Съобщението се базира на документите, съхранявани в ТД "Държавен архив" – В. Търново, документалния фонд на Дарителско сдружение "Св. Йоан Рилски", със седалище в Балван и публикации в периодичния печат.

Името на селището се губи далеч във времето и понеже римляните го строят на скала, наричат го "Балван", "голяма скала" (ТДДА–В. Търново, ф. 541К, оп. 1, а. е. 40, 2). Намирало се е на главния римски път от Нове (при Свищов), през Августа Траяна (Стара Загора) и за Константинопол. Не е известно кога е съборено, но от предания се знае, че на север от него, в равнината, се образува село със същото име.

При настъплението на турците, българите се заселват в дн. Долна махала на Балван – с. Балван махала. Остават там до Освобождението на България през 1878 г., когато се завръщат по изоставените родни домове, чакали твърде дълго своите стопани. Заживяват в тях и възстановяват селото с 41 български и неизвестен брой турски къщи (ТДДА–В. Търново, ф. 541К, оп. 1, а. е. 40, 3). Понеже нямали храм, българите християни пожелават да си построят. Обръщат се за разрешение към Търновския митрополит Климент (Васил Друмев) през 1882 г. Митрополит Климент дава разрешението и благословията си. Започва градежът на храма в двора на турчина Мехмед Махмудов, подарен за християнска църква. Благодарение усърдието на балванчани, участвали със средства, материали, доброволен труд и превоз, църквата е построена. През 1883 г., пет години след освобождението на България, новата църковна сграда е осветена за духовен живот от митрополит Климент на 19 октомври – празникът на Св. Йоан Рилски, на чието име наричат и храма (ТДДА–В. Търново, ф. 541К, оп. 1, а. е. 40, 3). Тогава селото брои 85 български и 200 турски къщи. Ктитори и предстоятели на храма са първият свещеник Иван Кръстев и балванските християни Пенчо Иванов Маринчев, Косю Денков, Съби Минчев, х. Пенчо Стоянов, Стоян Петков, Кръстю Петков, Хринчо Христов, Тодор Минчев, даскал Недю Петков, даскал Генчо (Георги) Кильовски и др. (ТДДА–В. Търново ф. 74К оп.1 а. е. 278, 9). Първият свещеник на църквата Иван Кръстев е родом от с. Балван махала (дн. Ветринци). Преди това е майстор-строител, обикаля страната на дълж и на шир и прави различни постройки (В-к "Борба", № 42, 15 май 2003 г.). През 1865 г. е ръкоположен за втори свещеник във Ветринската църква "Св. Димитър", а през 1880 г. напуска родното си село и се установява трайно в Балван. Участва в съграждането на храма като кандидат свещеник, служи в него и сам, със свои средства, построява короната над

Светия престол за 230 тогавашни лева. Работи и за набавянето на камбаната на църквата. Подава си оставката през 1910 г. поради старост (ТДДА-В. Търново, ф. 74К, оп. 1, а. е. 278, 10). През периода 1910–1912 г. е заместваан от свещеник Тодор Митев, което говори за приемственост между свещениците.

По време на служението на свещеник Иван Кръстев в Балван за проповед и служба идват видни църковни служители (Приложение 1). След освещаването на храм "Св. Йоан Рилски" през 1883 г. от Великотърновския митрополит Климент, той идва още един път в Балван през 1889 г. През 1898 г. Великотърновският митрополит Антим служи в балванската църква. По време на службата митрополитът венчава балванчаните Димитър Петров и госпожица Йордана Тодорова (ТДДА-В. Търново, ф. 74К, оп. 1, а. е. 278, 10).

На 19 август 1912 г. енорийският свещеник Тодор Митев (ТДДА-В. Търново, ф. 74К, оп. 1, а. е. 278, 10) се премества окончателно в селото с разрешението на Великотърновския митрополит Антим и с избор от жителите на Балван. Родом е от Търново, от Чолакова махала. Има религиозно гимназиално образование. От 1900 до 1 август 1906 г. учителства в с. Поликрайще. На 25 март 1906 г., когато е ръкоположен за свещеник, напуска учителската кариера и става енорийски свещеник в с. Балван махала. Грижи се за християнизирването на загубилото вече вяра население, включва се активно в обществения живот, като става основател, член и касиер на Потребителната кооперация до преместването си в с. Балван. Тук животът му продължава неотменно в грижи за вярата на населението, за подобряване и обновяване на църквата и допринася за развитието на напредничав обществен живот.

След зловещото земетресение от 1 юни 1913 г. църквата сериозно е пострадала и се нуждае от основен ремонт. Свещеник Тодор Митев заедно с църковното настоятелство решават да ремонтират половината източна част на храма и оградят двора със солидна каменна ограда. С протокол № 4 от 3 юни 1922 г. (ТДДА-В. Търново, ф. 541К, оп. 1, а. е. 6, 8) църковното настоятелство взема решение за построяването на камбанария, тъй като до този момент камбаната е поставена на дървени диреци. На 14 септември 1925 г. започва постройката на новата камбанария с височина 18 м, завършена през 1926 г. от майстор Дончо Тотев от гр. Бяла. Използвана е каменна зидария, като се работи по план, одобрен от Министерството на благоустройството (ТДДА-В. Търново, ф. 541К, оп. 1, а. е. 6, 14). Активно участие в този процес вземат църковните настоятели Марин Драгнев, Рашко Ст. Бояджийски, Рачо Пенев, под вещото ръководство на енорийския свещеник. Балванското общинско управление (Балван по това време е община) не остава встрани от живота на селото

и подкрепя действията на църковните настоятели. Кметът Дончо Б. Шиков, с подкрепата на общината, отпуска 120 000 лв. за построяването на камбанарията (ТДДА-В. Търново, ф. 541К, оп. 1, а. е. 40, 4-5). Енорияшите също се включват и участват кой с каквото може – пари, доброволен труд, безплатен превоз на материали и др. През 1926 г., освен че е доизкарана камбанарията, се прави основен ремонт на църковното здание, а през 1927 г. се поправя стрoшеният от земетресението Балдахин (короната над престола) от майсторите Колю Братанов и Иван Ив. Русков.

През 1928 г. избраното ново църковно настоятелство възлага с боядисването на Балдахина на търновския зограф Георги Минев.

На 21 февруари 1929 г., на 96 години, умира първият балвански свещеник Иван Кръстев. Погребват го с подобаващи почести в църковния двор с разрешението на Общинското управление в с. Балван (ТДДА-В. Търново, ф. 541К, оп. 1, а. е. 7, 10). Присъстват свещениците Тодор Митев, Димитър Стойнов и Йордан Петров от с. Кестамбол (Момин сбор), Димитър Ралевски и Янко Петров от с. Ново село, Тодор Славчев от Пушево и Стефан Пеев от с. Балван махала.

На 15 май 1929 г., на празника "Св. цар Борис", през Балван преминава свещеният огън, пренасян от Преслав за София. На площада пред храм "Св. Йоан Рилски", пред импровизираната арка от цветя, балванчани посрещат шествието, идещо от старата столица Преслав, през В. Търново, за новата столица София. Енорийският свещеник Тодор Митев и общинският кмет Кънчо х. Маринов приемат свещения огън и с факли го внасят в църквата, а свещеникът запалва църковните кандила. От свещения огън всички балванчани си занасят по домовете.

По този повод добри балвански християни даряват на църквата си средно кандило на стойност 10 000 лева, което да се постави над царските двери. Дарители са: Георги Янков и съпругата му от гр. Дряново – 5 000 лв.; Бейко Стоянов, х. Руси Панев, Юрдан Русков, Станю Тодоров – по 200 лв., Драгни Недев – 250 лв., Бона Бейкова – 140 лв., Генчо Георгиев – 110 лв., Иван х. Маринов, Пеню Маринов Чолака, Хр. Г. Иванов, Иван Г. Пушевски, Русин Георгиев, Рачо Д. Кулов, Павли Димитров, Андрея Георгиев, Иван К. Свилчев, Деню К. Кънчев и Стоян х. Паисов – по 100 лв., други 60 души даряват по 50, 35, 30, 25, 10 и 5 лв. (ТДДА-В. Търново, ф. 541К, оп. 1, а. е. 40, 4-5).

Епитропът Рачо Пенев и касиерът на църковното настоятелство Колю Т. Попов подаряват Христовото разпятие на стойност 1 000 лв., а Рашко Ст. Бояджийски – подножието на разпятието. Към това голямо дарение се присъединява и Иван х. Маринов със сребърно кандило на стойност 1 000 лв. (ТДДА-В. Търново, ф. 541К, оп. 1, а. е. 40, 5).

През същата 1929 г. подът на църквата се прави с дюшеме от

майсторите Колю Братанов и Нено Трифонов от Балван.

През периода 1930–1931 г. църковното настоятелство, под ръководството на свещеник Т. Митев, поставя новите черковни кубета, гръмоотвоода и изгражда нова църковна килия.

През 1931 г. настоятелството решава да пристъпи към строеж на църковни дюкяни, които да се предоставят под наем в полза на издръжката на църквата. В това дело настоятелите получават морална и материална подкрепа от двете кооперации в селото – Кредитната, предоставила 46000 лв. кредит в материали и Потребителната (ТДДА–В. Търново, ф. 541К, оп. 1, а. е. 40, 6). Членове на Управителния съвет по това време за Кредитната кооперация са Марин Панчев – учител, Трифон Георгиев, даскал Недю Петков, Минчо В. Мачков, Славчо Стойнов, свещ. Т. Митев, Киро Маринов – учител, Иван П. Русков и за Потребителната кооперация – Стефан Маринов Кильовски – учител, Митю Кръстев – учител, Петко К. Бейковлу, Паню Минчев, Лазар Иванов и касиер – Йончо Димов.

На 19 ноември 1934 г. в Балван е учредено Детско християнско дружество "Св. Йоан Рилски"(ТДДА–В. Търново, ф. 541К, оп. 1, а. е. 40, 6) под ръководството на учителя Митю Кръстев, с инициативата на свещеник Митев.

През 1935 г. гост на селото е Великотърновският митрополит Филип, отслужил Божествена литургия на Васильовден (14 ян., стар стил). На 29 март 1935 г. се основава дружество Червен кръст от 21 балванчани, с председател д-р Н. Начев, подпредседател д-р П. Илиев, секретар – учителят Недю Петков и касиер – свещеник Тодор Митев (ТДДА–В. Търново, ф. 541К, оп. 1, а. е. 40, 7).

На 14 декември 1936 г. е назначен нов кмет на Общината – адвокатът от В. Търново Георги Иванов. Още с идването си той заявява, че ще се грижи за благо на общината, издигането ѝ в културно и просветно отношение, и ще подпомага всички инициативи на населението в морално и материално отношение (ТДДА–В.Търново, ф. 541К, оп. 1, а. е. 40, 7).

На 3 май 1937 г. Великотърновският митрополит Софроний идва в Балван по покана на църковното и читалищно настоятелство да произнесе Св. Божествена литургия и да благослови поставянето на основния камък от градежа на читалищната сграда (ТДДА–В.Търново, ф. 541К, оп. 1, а. е. 40, 7).

На 10 май същата година населението на Балван посреща видни гости в лицето на техни Високи Преосвещенства Стефан – митрополит Софийски и Паисий – митрополит Врачански, на път за В. Търново. Духовните лица са съпроводени от сръбския пълномощен министър Янич.

По време на управлението на кмета Христо Даскалов от Свищов, дошъл в Балван на 10 декември 1938 г., се извършва осно-

вен ремонт на църковната сграда и голямото кубе.

На 2 май 1938 г., на срещата на всички изповедници от Търновска епархия, Великотърновският митрополит произвежда в изповеднически чин 90 свещеници, сред които е и балванският енорийски свещеник Тодор Митев.

На извършения на 26 март 1939 г. нов избор на църковни настоятели, са избрани дългогодишните настоятели Нено Христов и Петко Марков, служили осем години безропотно, примерно и с голямо усърдие. Напускат настоятелството Рашко Ст. Бояджийски – служил безрезервно на храма в продължение на тридесет и три години от 1906 г., когато е избран за пръв път и продължил да работи неуморно до 1939 г. Цялото население на Балван му отдава заслужено уважение и му благодари най-сърдечно. Всеотдайно служат на храма Кънчо Стойчев – дванадесет години и Генчо Цонев Никулински – осем години.

На 1 ноември 1939 г. енорийският свещеник и изповедник Тодор Митев напуска службата поради пенсионирането си (ТДДА–В. Търново, ф. 541К, оп. 1, а. е. 40, 9). За негов заместник е избран синът на стария свещеник, Димитър П. Тодоров, служил като енорийски свещеник в с. Вишовград в продължение на 12 г.

Служението на енорийския свещеник и изповедник Тодор Митев оказва благотворно влияние както върху дейността на църквата като стожер за укрепването на вярата на християнското население в Балван, така и в обществено-икономическото развитие на селото. Той е човек напредничав, работил за поддръжката и ремонта на църковната сграда, строителството на камбанарията, основаването на църковната библиотека и др. Обществената му дейност обхваща основаването на Потребителна кооперация "Напредък", читалище "Нива", в което дълги години е касиер, Потребителната цигларска кооперация, в която работи като съветник през 1921, 1923 и 1924 г. Свещеникът става инициатор и вдъхновител на създаденото през 1934 г. Детско християнско дружество "Св. Йоан Рилски", той е и основател, и касиер на Дружество Червен кръст през 1935 г.

Третият етап от живота на храма "Св. Йоан Рилски" започва с назначаването на свещеник Димитър П. Тодоров за енорийски свещеник. Това е особено важен период, свързан с благоуукрасата и зографисването на църковната сграда, извършено със средства на църквата и дарения от балванчани. Имената им и днес стоят под дарените икони.

На 25 април 1941 г. църковното настоятелство взема решение за ремонт на вътрешността на сградата, декорация, боядисване и стенна фигурална стенопис. Ремонтът е твърде наложителен поради земетресението, станало през зимата. "Декорирането и стенописването се налагат поради близостта на селото до глав-

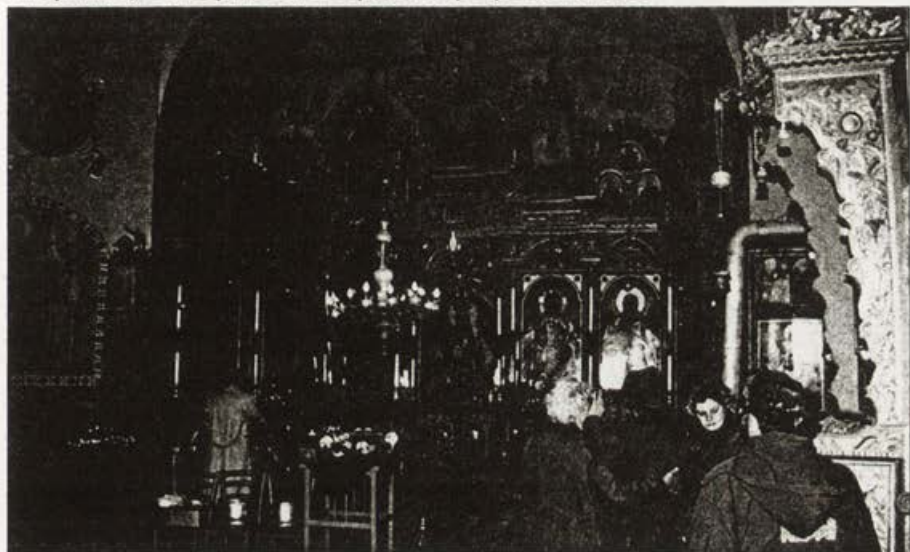
ния път В. Търново – Севлиево – София и честото посещение на гости в храма, а зографисването ще направи църквата по-красива и приветлива” – така смятат членовете на Църковното настоятелство (ТДДА-В.Търново, ф. 541К, оп. 1, а. е. 8, 32).

Църковните настоятели поставят условие, работата да се извърши от специалист – художник, а благоукрасата да изпълнят художници – иконописци, имащи удостоверения от Светия синод за изпълнение на църковна живопис и доказали “майсторлъка си в епархията”. Това доказва, че църковните настоятели се отнасят с нужната отговорност, грижливост и професионализъм към добрия вид и състояние на храма. Ето част от вижданията им: украсата “...ще бъде изпълнена в строго църковен, източно-православен български стил, като се развиват места за рисуване на картини, фигури и медальони, сводовете ще се боядисат в небесен цвят със звезди и посред всеки свод орнаментален кръст...” (ТДДА-В.Търново, ф. 541К, оп. 1, а. е. 8, 33). Описват дори и материала – “яйчна темпера по рецепта, с каквато е работена църквата “Св. Александър Невски” в София”. Поставят и изисвания към художника – иконописец – “.....да се представят скици, направени с молив по определен мащаб, на който да се вижда разположението на благоукрасата”. Документите по стенописването на църквата, на стойност 30 000 лв., са подадени за търг във вестник “Епархийски вести” на 9 май 1941 г.

На 12 юни 1941 г. двама души подават офертите си – Атанас Д. Велев и Николай Евгениевич Ростовцев от В. Търново. Църковните настоятели приемат офертата на Ростовцев като по-добра за изпълнение. Договорът е подписан на 25 август 1941 г. със срок на изпълнение 3 месеца от датата на подписването. (ТДДА-В. Търново, ф. 541К, оп. 1, а. е. 8, 40). Ростовцев работи в колектив с художника Агил Кикодзе (според Историческа справка, изготвена от свещеник Димитър Поптодоров).

Кой е Николай Евгениевич Ростовцев? (Сборник доклади от Националната научна конференция 2002, 41–48). Роден е на 5 декември 1898 г. в Сувалка, граничен град в Полша, до Литва. Израства в семейството на военен и получава военно образование в Кадетския корпус на Сулското кавалерийско училище. В България идва през 1921 г. като белогвардейски офицер и остава до края на живота си в своята втора родина. Мечтата му да стане художник се реализира през 1925 г., когато започва да учи в Художествената академия в София, в курса на проф. Борис Митов и преподавателите Васил Захариев, Хараламби Тачев и др. През годините на обучение проявява интерес към църковните сюжети и старата фреска от Средновековието. През 1930 г. Ростовцев завършва отдела по изящни и пластични изкуства. Насочва се към църковната стенопис, увелича се по изучаването на старата икона, а творбите му са изпълнени

в духа на православната иконопис. Самостоятелните си изяви на зограф започва през 1937 г. и продължава до 1978 г., като успява да зографиса над 28 малки и големи черкви, сред които ще поставим и храма "Св. Йоан Рилски" в с. Балван (**Обр. 2**). В литературата не срещаме името на селото, но в черквата Николай Ростовцев е оставил своя автограф и годината на зографисването – 1941. Видно е, че отношението към благолепието и благоукрасата на църковния храм в Балван от страна на църковните настоятели, под ръководството на енорийския свещеник Д. Поптодоров и християните от енорията, е твърде отговорно и професионално.

Обр. 2. Олтарът на храма с част от стенописите, дело на Николай Ростовцев

Освен със стенописването, името на енорийския свещеник Д. Поптодоров се свързва и с една особено важна придобивка – електрифицирането на храма през есента на 1942 г.

На 1 ноември 1956 г., три години слез възстановяването на Българската патриаршия (10 май 1953 г.), Великотърновският митрополит Софроний прави архиерейска служба в църквата "Св. Йоан Рилски" – с. Балван, в съслужение със свещеник Стефан Пеев от с. Ветринци, Янко Петров от Ново село, Димитър Попзлатев от Пушево, Йордан Петров от Момин сбор, Димитър Поптодоров от Балван и гостите – протоиерей Иван Поптодоров от гр. Севлиево – архиерейски наместник на Севлиевска околия и протоиерей Илия от с. Батошево. По време на службата Негово Високопреосвещенство ръкополага в чин свещеник дякон Илия Иванов, а за протоиерей – балванския свещеник Димитър Поптодоров.

След 1961 г. нишката на информация за историята на църквата се прекъсва. Не се извършват обновителни и ремонтни дей-

ности, рядко се отваря храма за богомолци, за някое кръщение или погребение, покривът тече и нанася сериозни поражения на стенописите, за служби и литургии идва от време на време свещеник от Велико Търново, който не проявява интерес към опазването и съживяването на храма. Като че ли църквата умира бавно, руши се онова, създадено с грижата, труда, парите, материалите и дейността на дедите и прадедите ни.

Първото подобрене в църквата прави Иван Иванов, изработил и монтирал железни решетки на входната врата.

През 1996 г. Кметството разработва план за общественоекономическото развитие на селото за периода 1996–1999 г. Тогава се търси съдействието на местното църковно настоятелство. На голямо общоселско събрание през зимата на 1997 г. се прави предложение до Общината, средствата от изсечените тополи да не влизат в общинския бюджет, а да бъдат предоставени на селото като дарение чрез НДФ "13 века България".

Това са първите извоювани средства, поставили началото на четвъртия етап от живота на храма "Св. Йоан Рилски" и на организираното ремонтиране и обновяване на църковната сграда. Проектът е разработен от арх. Маринов, заплатен с дарение от 150 лв., предоставено любезно от г-жа Нешка Рускова. Кметството и църковното настоятелство организират голяма дарителска кампания, в която се включва внучката на даскал Недю Петков – певец в църковния хор до 1944 г. – Надежда Рускова. С нейното лично участие и дарителство се извършва основният ремонт на църковната сграда, на стойност над 7 500 лв. Увлечено от примера на Надежда Рускова, 80% от населението на селото се включва в дарителската кампания. С помощта на Константин Дочев (по това време депутат в Народното събрание) усилията на населението са подпомогнати от Дирекцията по вероизповеданията към Министерския съвет. Едновременно с ремонта и благоукрасата на църквата, започва набирането на средства за възстановяване на войнишкия паметник в центъра на Балван. Това са първите, организирани стъпки на Дарителското сдружение "Св. Йоан Рилски" в селото.

След приключването на всички ремонтно-възстановителни дейности по сградата на църквата, се пристъпва към реставрация на повредените от влагата и земетресенията стенописи. Благодарение на широките професионални контакти на проф. Георги Костов, учредител на Дарителското сдружение в селото, реставрацията на стенописите се извършва от художника-реставратор Стоян Николов. Виждайки трудността по набирането на средствата, г-н Николов прояви голяма щедрост и подари своя труд в полза на храма, на селото, на балванчани и на Дарителското сдружение "Св. Йоан Рилски" (Отчетни доклади на УС на Дарителско сдружение "Св. Йоан Рилски", с. Балван). Този жест

Ст. Николов направи, за да се запази храма на вярата на настоящите балванчани, продължили делото на предците си църковни настоятели и станали приемници на техния дух. Получил обичта и благодарността на хората, Стоян Николов продължи да дарява черквата и селото. Той извърши консервация и реставрация на "ерусалимката" – ценна реликва, донесена от Божи гроб и дарена на храма от Марин Лазаров х. Маринов и сина му Лазар Маринов х. Маринов, тежко пострадала от влагата. След 8-месечна работа, Ст. Николов върна реставрираната реликва, като подари труда си по случай 120-годишнината на църквата.

Отчитайки желанието на балванчани да запазят храма за поколенията, Дарителското сдружение "Св. Йоан Рилски" (Отчетни доклади) разработи проект за дозавършване на ремонтните дейности, боядисването на камбанарията със златен феролит, подобряване на осветлението и др., одобрен през 2003 г. от Дирекцията по вероизповеданията към МС. В организираната дарителска кампания за опазване на културно-историческото наследство в Балван се включиха дарители от селото и извън него: Антон Каракоев, Николай Джелатов, Николай Ашиков, принцеса Теофана фон Заксен (Аладжова) и нейният съпруг граф Ханс фон Катте, Централна кооперативна банка, Монка Манолова, Стефан Тодоров и др.

Сред имената на днешните ктитори е Румен Арнаудов, балванчанин, дарил средствата за изписването на имената на дарителите на храма "Св. Йоан Рилски" на специалната "стена на дарителя".

Дарете и ще ви бъде въздадено! Така казват в Балван. И всяка година на 6 декември почитат дарителите си с "Ден на дарителя". Тогава се извършва водосвет за тяхно здраве от Великотърновския митрополит Григорий.

Днес, все така величествена, с позлатено кубе, черквата "Св. Йоан Рилски" в с. Балван – художествен и архитектурен паметник на културата от местно значение и символ на приноса на селото към българската култура – продължава да е опора на българската вяра и българския дух (Обр. 3).

Обр. 3. Изнасяне на иконата на "Св. Йоан Рилски" от църквата по време на храмовия празник, Балван, 2001 г.

Приложение № 1

ВИДНИ ЦЪРКОВНИ СЛУЖИТЕЛИ, СЛУЖИЛИ В ХРАМ "СВ. ЙОАН РИЛСКИ"

19 октомври 1883 г. – Великотърновският митрополит Климент освещава новата църква "Св. Йоан Рилски".

1889 г. – проповед и служба от Великотърновският митрополит Климент.

1898 г. – Проповед, служба и венчавка от Великотърновския митрополит Антим.

14 януари 1935 г. (Васильов ден) – Св. Божествена литургия от Великотърновския митрополит Филип.

3 май 1937 г. – Св. Божествена литургия от Великотърновския митрополит Софроний. Поставя се основния камък на читалищната сграда.

10 май 1937 г. – на площада пред църквата населението посреща Негово Високопреосвященство Софийския митрополит Стефан, Врачанския митрополит Паисий и сръбския пълномощен министър Янич.

1 ноември 1956 г. – Великотърновският митрополит Софроний посещава Балван и отслужва архиерейска служба с протоиерей Иван Поптодоров от Севлиево и протоиерей Илия от Батошево. По време на службата ръкополага в чин протоиерей свещ. Димитър Поптодоров.

1997–2003 г. – Великотърновският митрополит Григорий посещава с. Балван над 30 пъти и служи в църквата "Св. Йоан Рилски". Често службите са съпроводени от църковния хор на Великотърновския катедрален храм "Св. Богородица".

21 юни 1999 г. – Българският патриарх Максим е посрещнат в Балван по време на пренасяне на плащаницата на св. Йоан Рилски на път за Рилския манастир.

СЪКРАЩЕНИЯ:

ТДДА – Териториална дирекция "Държавен архив" – Велико Търново

ЛИТЕРАТУРА:

Отчетни доклади: Отчетни доклади на УС на Дарителско сдружение "Св. Йоан Рилски", с. Балван.

Сборник доклади от Националната научна конференция 2002: Сборник доклади от Националната научна конференция: Храм "Успение Пресветия Богородици" Търговище, посветена на 150-год. от построяването на храма, Търговище, 17 авг. 2001 г., С., 2002 г., 41–48.

THE TEMPLE "SAINT JOAN RILSKI" IN THE VILLAGE OF BALVAN – PAST AND PRESENT

ELENA MACHKOVSKA

(Summary)

The research examines the history of construction, consecration, development, decoration and the present day of 120 year's church "Saint Joan Rilski" in Balvan. Is based on the papers kept in the Public Territorial Record Office – Veliko Tarnovo, the documentary fund of Donation Association "Saint Joan Rilski" situated in Balvan, as well as the press publications. As a cultural monument of art and architecture of local importance the church "Saint Joan Rilski" is the stay of Bulgarian faith and spirit nowadays.